

Ramutė Bruzgelevičienė

BŪSIMŲ PEDAGOGŲ TAPATINIMOSI SU UGDYMO PARADIGMA TENDENCIJOS

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjamos būsimų pedagogų tapatinimosi su ugdymo paradigma tendencijos, identifikuojamos bakalauro studijų pakopoje dėsant ugdymo filosofiją. Remiamasi ugdymo filosofiją ir ugdymo paradigmą bei jų sąsajas aptariančios mokslo literatūros analize, atlikto empirinio tyrimo – studentų ugdymo filosofijos argumentinio esė – analizės duomenimis. Empirinis tyrimas atliktas Lietuvos edukologijos universiteto Lituanistikos fakultete ir Socialinės komunikacijos institute.

Esminiai žodžiai: ugdymo filosofija, ugdymo paradigma, idėjų ir vertybių internalizavimas, argumentinis esė, SOLO taksonomija.

Įvadas

Švietimo reforma ugdymo paradigmų kaitos pagrindu [2; 6] pradėta daugiau nei prieš du dešimtmečius. Tačiau aiškios paradigmų skirties suvokimas vis dar painus, net pačios ugdymo paradigmos įvardijamos skirtingai. Dalis mokslininkų (M. Foucault, B. Bitinas ir kt.) dvi paradigmas vadina klasiškine ir laisvojo ugdymo. Šios klasifikacijos laikosi ir straipsnio autorė. Kiti (J.-F. Lyotardas, L. Duoblienė, D. A. Turneris ir kt.) įvardija kaip moderniojo laiko ir postmoderniojo laiko, arba socialinio būvio, paradigmas. Treti (L. Šiaučiukėnienė ir kt.) vadina tradicine ir šiuolaikine paradigmomis. Dar viena mokslininkų grupė mėgina paradigmas skirstyti į tradicinę (poveikio), sąveikos ir mokymosi (R. Čiužas, P. Jucevičienė ir kt.). Kaip „pramoninės, arba mechaninės, mokyklos“ paradigmą ir „gyvųjų sistemų“ paradigmą skirtingas ugdymo kryptis įvardija P. Senge [10], teigdamas, kad pramoninė, arba mechaninė, t. y. senoji, paradigma nepakis tol, kol pedagogai, mokslininkai nepripažins pastarosios ydų kaip genetinio švietimo paveldo ir neišsiims sąmoningų veiksmų naujai paradigmai kurti.

Kaip bebūtų vadinamos ugdymo paradigmos, daugumos edukologų požiūriu, XXI a. vadovautis XVIII–XIX a. švietimo idėjomis būtų tolygu ugdyti jaunąsias kartas ne ateičiai, o praeičiai. Lietuvos mokslininkų pripažįstama, kad naujai paradigmai įsitvirtinti yra gana palankios išorinės sąlygos, nes „laisvojo ugdymo paradigma įgyja vis tvirtesnes pozicijas visose Vakarų šalyse“ ir „sudaro išorines sąlygas ugdymo paradigmos kaitai Lietuvoje“ [2, p. 48]. Kita vertus, demokratiją kuriančioje šalyje orientuotis į paradigmine

kaitą yra ir vidinė būtinybė, kadangi „demokratėjanti visuomenė įtvirtina laisvojo ugdymo paradigmą, o laisvo piliečio ugdymas padeda plėtoti demokratinę visuomenę“ [2, p. 48]. B. Bitinas svarbiausia naujos ugdymo paradigmos įsitvirtinimo vidine sąlyga laiko ja besiremiančių pedagogų gausą, todėl itin pabrėžia pedagogus rengiančių institucijų vaidmenį.

Mokslininko požiūriu, ugdymo paradigma tiesiogiai siejama su ugdymo filosofija: „ugdymo paradigmomis vadintini atsakymų į pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus variantai“, – teigia B. Bitinas [2, p. 46]. Lietuvos edukologijos universiteto pedagogų rengimo bakalauro pakopos atnaujintos studijų programos (2011–2012 studijų metai) į bendrauniversitetinių dalykų grupę įtraukė privalomą studijuoti ugdymo filosofiją, vadinasi, sudarė palankias sąlygas būsimiems mokytojams diskutuoti ugdymo filosofinių koncepcijų ir ugdymo paradigmų klausimais. Darytina prielaida, kad toks sprendimas sustiprins galimybes būsimiems pedagogams tapatintis su kuria nors ugdymo paradigma. Todėl aktualu tirti, ar tokia prielaidą patvirtintų besiklostanti nauja studijų situacija. Tapatinimosi su ugdymo filosofinių koncepcijų idėjomis, o per jas – su ugdymo paradigma tyrimas aktualus, jo tema nauja.

Problema – ar ugdymo filosofijos dėstymas gali turėti įtakos būsimų pedagogų tapatinimuisi su ugdymo paradigma. Objektas – būsimų pedagogų tapatinimosi su ugdymo paradigma tendencijos ugdymo filosofijos studijose. Tikslas – išryškinti studentų, būsimų pedagogų, tapatinimosi su ugdymo paradigma tendencijas, kurioms įtakos turi ugdymo filosofijos studijos.

Uždaviniai:

1. Pateikti tapatinimosi su ugdymo filosofinėmis koncepcijomis sampratą;
2. Pagrįsti tapatinimosi su ugdymo filosofine koncepcija svarbą;
3. Empirinio tyrimo pagrindu atskleisti studentų būsimų pedagogų tapatinimosi su filosofine koncepcija / ugdymo paradigma tendencijas.

Teorinis tapatinimosi su ugdymo paradigma pagrindas

Kaip minėta įvade, autorė laikosi B. Bitino pateikto ugdymo paradigmų skirstymo loginio pagrindo

do ir šio mokslininko teikiamos ugdymo paradigmos sampratos: „ugdymo paradigmomis vadintini atsakymų į pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus variantai“ [2, p. 46]. Pastarieji tyrimo kontekste yra ugdymo filosofinės koncepcijos, mokslininkų [2; 5; 8] klasifikuojamos santykinai į dvi paradigmines linkmes. Klasikinei ugdymo paradigmai atstovautų idealistinė, realistinė, neotomistinė, materialistinė ir bihevioristinė ugdymo filosofinės koncepcijos. Laisvojo ugdymo paradigmai atstovautų pragmatizmo, progresyvizmo, egzistencializmo, pedagoginės antropologijos, humanistinio ugdymo, konstruktyvizmo, rekonstrukcionizmo ugdymo filosofinės koncepcijos. Iš ugdymo filosofijos klausimais rašančių autorių požiūrių gausos įmanu išskirti ir pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus, kurių pagrindu skiriamos ugdymo paradigmos. Tai – ugdymo filosofinių koncepcijų požiūris į *žmogų ir jo prigimtį, ugdymą, pažinimą, vertybes*. Tapatinamiesi su ugdymo filosofinės koncepcijos ar jų grupės idėjomis išvardytais pagrindiniais klausimais, pedagogai tapatinasi su ugdymo paradigma.

Tapatinimosi pagrindu klostosi *tapatumas* – asmenybės vidinė vienovė, išgyvenama kaip savo paties „aš“, teikianti mokytojo profesinei veiklai pagrindą. Tapatinimasis su ugdymo filosofine koncepcija – tai sąmoningas asmens susitapatinimas su jos esminėmis idėjomis, jų emocinis traktavimas kaip savo, kaip sau artimų, vidinės vienovės susiklostymas, duodantis esminę kryptį profesinei veiklai. Tapatumo fenomeną tyrinėjantys mokslininkai išskiria visaverčio tapatumo kategoriją. Anot B. Kuzmicko (2004), „visavertis tapatumas yra tik įsisašmonintas buvimas pačiu savimi. <...> įsisašmonintas, taigi žinomas ir apmaštomas, nes buvimas pačiu savimi gali būti bemintis ir bejausmis ar tik retkarčiais pajuntamas. <...> yra būtina nenutrūkstančios savivokos, kartu ir sąmoningo tapatumo aplinkybė“ [8].

Ar būtinas pedagogui paradigmintis tapatumas, juolab visavertis tapatumas? Tapatinimosi su ugdymo filosofine koncepcija svarbą pagrindžiantys ugdymo filosofijos tyrinėtojai H. A. Ozmonas ir S. M. Craveris (1996) pabrėžia, kad į aktualiausių ugdymo klausimus „negalima patenkinamai atsakyti nesuprantant filosofinių teorijų, kuriose atsispindi mūsų kultūroje vyraujančios pažiūros į ugdymą“. Ir tik „filosofinė perspektyva suteikia asmeninems ir profesinėms pastangoms prasmę ir kryptį“ [9, p. 427, 439]. Todėl, mokslininkų teigimu, mokytojui svarbu perimti ir išplėtoti filosofinę perspektyvą. Tai, anot H. A. Ozmono ir S. M. Craverio, reikštų „nuolat peržiūrėti ir pervertinti savo vertybių sistemą, socialines normas, įpročius, pažiūras, tam, kad jas per-

tvarkytum arba keistum, arba pastiprintum turimas idėjas“ [9, p. 439].

Kaip teigia minėti autoriai, „filosofinė perspektyva internalizuojama, ir tada filosofinės idėjos tampa žmogaus profesinės elgsenos ir pasaulėžvalgos dalimi“ [9, p. 441]. Taigi tapatinimasis su idėjomis, kaip ir su vertybėmis, vyksta idėjų / vertybių internalizavimo pagrindu, konkrečiu tyrimo atveju kalbėtume apie internalizuojamas ugdymo filosofinių koncepcijų idėjas minėtais pagrindiniais ugdymo filosofijos klausimais – žmogus ir jo prigimtis, ugdymas, pažinimas, vertybės.

Internalizavimą suprantant kaip vertybių, idėjų priėmimą ir tapsmą individo, asmens vidine savastimi – mąstymo, elgsenio, gyvenimo pagrindu – pabrėžtini internalizacijos komponentai [7]: *kognityvinis, emocinis ir elgsenio* ir juos atitinkančios internalizacijos stadijos – *žinių* (apie idėjas sužinoma, jos pažįstamos), *emocijų* (idėjos priimamos arba atmetamos jausminiu pagrindu), *nuostatų*, suprantant jas kaip asmens parengtumą veikti (idėjos tampa elgsenio motyvais, profesinės veiklos pagrindu). Sprendžiant internalizavimo uždavinį ugdymo filosofijos studijose dalyvauja du subjektai – *dėstytojas* ir *studentas*. Pirmasis įveda studentą į ugdymo filosofinių idėjų pasaulį, supažindina su jomis, padeda jas atrasti, rūpinasi, kad jos taptų vidine paskata veikti. *Studentas* idėjas įsisašmonina, įprasmina, išgyvena, paverčia vidine savastimi, elgsenio motyvu, klostosi profesinės veiklos darna, kryptingumas. Akivaizdu, kad ugdymo filosofijos studijų procese pagal tikslingai parengtą ugdymo filosofijos programą įmanu įveikti kognityvinę ir emocinę (t. y. pirmą ir antrą) internalizacijos stadijas:

- studijuojama ugdymo filosofinių idėjų raida ir jų santykis su ugdymu;
- studijuojama, kaip filosofškai traktuojami ir analizuojami specifiniai ugdymo klausimai;
- įsisašmoninama, kad ugdymas – tai daugiau nei veikla mokykloje arba klasėje.
- suprantama, kad filosofija teikia visapusišką požiūrį į ugdymą;
- brandinama nuostata nuolat patiems ieškoti, tyrinėti, skaityti, studijuoti ugdymo filosofiją.

Ar galima tikimybė, kad įveikus dvi pirmąsias internalizacijos stadijas būsime pedagogai susitapatina su kuria nors ugdymo filosofine koncepcija, o per ją – su ugdymo paradigma? Idėjos, kaip ir vertybės, laikytinos internalizuotomis, kai įveikiama ir trečioji internalizacijos stadija. Siejant su visaverčio tapatumo samprata, teigtina, kad visavertis paradigmintis tapatumas būtų išreikštas šiais procesais:

- esminės idėjos nuolat apmaštomos;
- jaučiamos, t. y. emociškai išgyvenamos;

– priimamos vertybiniu pagrindu;
– profesinėje veikloje jomis vadovujamasi kaip savo gyvenimo esminiais principais, jos įtvirtinamos.

Taigi tapatinimasis su ugdymo filosofine koncepcija kaip ugdymo paradigmos pagrindu pasiekiamas per internalizaciją, o visavertis tapatumas galimas tik įveikus trečiąją internalizacijos stadiją.

Empirinio tyrimo organizavimas

Kaip minėta įvade, daryta prielaida, kad ugdymo filosofijos dalyko studijos turėtų padėti studentams būsimiems pedagogams tapatintis su ugdymo filosofine koncepcija, tapatinimosi pagrindu siekti profesinės veiklos darnos, kryptingumo. Vienas iš numatytų studijų dalyko baigties rezultatų (*outcomes*) – gebėjimas tapatintis su reformuojamai mokyklai aktuali ugdymo filosofine koncepcija ir priimti atsakomybę už jos pasirinkimą. Studijų plane numatyta atsiskaitymo forma – suminis pažymys, todėl studijų metu taikytas kaupiamasis vertinimas, kurio vienas segmentas – baigiamasis rašto darbas. Numatyta įvertinti tikslo ir rezultato sutapimo laipsnį, t. y. tapatinimosi su ugdymo filosofine koncepcija tendencijas kiekybiniu ir kokybiniu aspektais.

Tyrimo imtį sudarė Lituanistikos fakulteto nuolatinių studijų, Socialinės komunikacijos instituto nuolatinių ir iššestinių studijų studentų, klaususių straipsnio autorės 2011–2012 studijų metais vedamą ugdymo filosofijos kursą, rašto darbai – 219 informatyvių vienetų [3]. Studentams (115 iššestinių studijų ir 104 nuolatinių studijų) pasiūlyta rinkti baigiamąjį ugdymo filosofijos dalyko rašto darbą iš dviejų variantų: 1) rašyti referatą, kuriame lyginamosios analizės būdu aptarti dvi ugdymo filosofines koncepcijas; 2) rašyti argumentinę esė (*Argumentative essay*) „X..... – man priimtinausia ugdymo filosofinė koncepcija“. Abu metodai turėjo remtis ugdymo filosofijos pagrindinių klausimų – žmogus ir jo prigimtis, ugdymas, pažinimas, vertybės – lyginimu (referate) arba svarstyimu (esė). Referatas leidžia studentams likti indiferentiškiems ugdymo filosofinių koncepcijų atžvilgiu. Argumentinis esė orientuoja atskleisti ir argumentuoti asmeninį apsisprendimą, t. y. tapatinimąsi su ugdymo filosofine koncepcija.

Tyrimo priemone pasirinkta studijų rezultatams vertinti taikoma SOLO taksonomija [1; 5; 11]. Pasirinkimo motyvas – teorinė prielaida, kad „studijų arba mokymosi rezultatas – tai įgyvendinamos programos tikslas“ [5]. Pripažįstant SOLO taksonomijos kūrėjų ir ją analizuojančių mokslininkų teiginį, kad „SOLO siūloma hierarchinė struktūra leidžia dėstytojui analizuojant studentų atsakymus nustatyti

studijuotos medžiagos **supratimo sudėtingumą**“ [5, p. 61], daryta prielaida: taksonomijos aukščiausias – išplėtotas abstraktusis – lygmuo rodo argumentiniame esė atskleidžiamo tapatinimosi stadijos sudėtingumą, o lygmenys iki jo – tapatinimosi sudėtingumo augimą. Taigi yra teorinė galimybė pripažinti, kad studentas gali būti pasiekęs tiek kiekybinės fazės ikistruktūrį (nesupranta sąvokų), vienastruktūrį (identifikuoja vieną sąvoką, koncepciją), daugiastruktūrį (numeruoja, apibūdina, pateikia „pirkinių sąrašą“), tiek kokybinės fazės sąryšingąjį (lygina, aiškina priežastis, analizuoja, susieja, taiko) arba išplėtotąjį abstraktųjį (apibendrina, abstrahuoja, teoretizuoja, formuluoja hipotezes, reflektuoja) lygmenis [1, p. 48; 5, p. 61].

Kitaip tariant, iš studento pademonstruojamų įvairaus lygmens kognityvinių, ugdymo filosofinių koncepcijų idėjų abstrahavimo, reflektavimo gebėjimų galima spręsti apie idėjų internalizacijos stadiją, artėjimą į visavertį tapatumą. Argumentiniame esė studentas turi galimybę atskleisti idėjų pagrindiniais ugdymo filosofijos klausimais apmąstymą, emocinį santykį su idėjomis, nuostatas, kodėl šios idėjos asmeniškai svarbios, kodėl jomis vadovausis / nesivadovaus profesinėje veikloje.

Tokiai tyrimo organizavimo logikai priimtinas ir taikomas tyrimo metodas – kokybinė turinio analizė [3, II d., p. 77–85], leidžianti diagnozuoti, kaip pasirinktą ugdymo filosofinės koncepcijos fenomeną suvokia esė autorius, perteikdamas savo svarstymą pagal dėstytojo / tyrėjo suformuluotus pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus, kokie esė autoriaus kaip informanto mąstymo, supratimo būdai atskleidžia, koks idėjų suvokimo, refleksijos, t. y. siejimo su savo patirtimi, asmeniu gilumas, t. y. kokia idėjų internalizacijos stadija atskleidžiama. Kokybinė turinio analizė apibendrinama pagal SOLO taksonomijos išskirtas fazes ir lygmenis.

Empirinio tyrimo rezultatai

Pirmasis mėginimo tapatintis su ugdymo filosofine koncepcija etapas – rašto darbo metodo pasirinkimas. Žinodami darbo rengimo reikalavimus bei vertinimo kriterijus, studentai apsisprendė rašyti referatą, t. y. likti indiferentiški ugdymo filosofinėms koncepcijoms, arba rašyti esė, t. y. mąstyti ir argumentuoti, kuri ugdymo filosofinė koncepcija priimtina ir kodėl, kurios pasirinktos ugdymo filosofijos pagrindinių klausimų idėjos priimtinos arba diskutuotinos. Apsisprendimo rezultatai pateikti 1 pav.

Duomenys leidžia teigti, kad kur kas didesnė nuolatinių studijų (toliau tekste – NL) studentų procentinė dalis (82,69 proc.) rinkosi rašyti esė nei iššes-

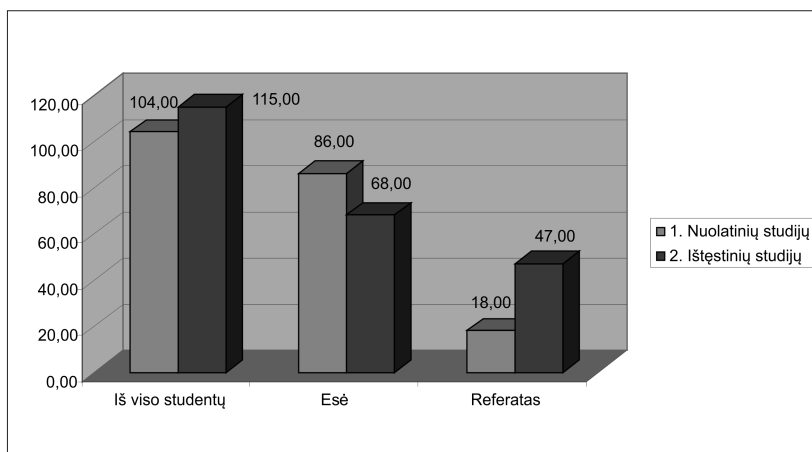
tinių studijų (toliau tekste – I) studentų (59,13 proc.). Referatą atitinkamai rinkosi 17,31 proc. nuolatinųjų studijų ir 40,87 proc. iššestinių studijų studentų. Esė pasirinko 154 (iš 219) studentai, taigi teigtina, kad 71,30 proc. tirtų studentų mėgina tapatintis su kuria nors ugdymo filosofine koncepcija.

Tolesnei analizei imami tik esė – informatyvių vienetų mažėja iki 154. Su kokiomis ugdymo filosofinėmis koncepcijomis studentai tapatinasi, rodo argumentinio esė filosofinės koncepcijos pasirinkimas (žr. 2 pav.)

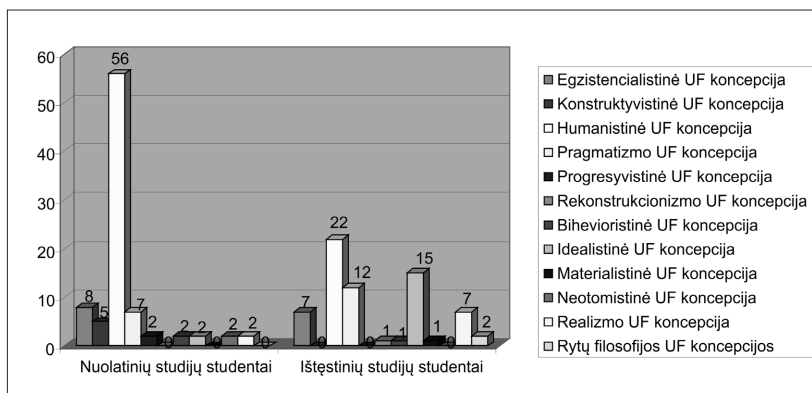
Taigi duomenys leidžia teigti, kad ryškiai daugiau NL studijų nei I studijų formos studentų tapatinasi su humanistinio ugdymo filosofine koncepcija, aktualia reformuojamai Lietuvos mokyklai: apie 65,12 proc. esė pasirinkusių NL formos studentų priimtinausia sau laiko humanistinio ugdymo filosofinę koncepciją, o I formos studentų procentinė dalis, pasirinkusi kaip priimtinausią humanistinio ugdymo filosofinę koncepciją, yra apie 32,35 proc.

Ryškiau pasirinkimų skirtumas atsiskleidžia analizuojant duomenis pagal ugdymo filosofinių koncepcijų paradigmą pasiskirstymą (žr. 3 pav.). Duomenų analizė leidžia teigti, kad su klasikinei ugdymo paradigmai priskirtinomis ugdymo filosofinėmis koncepcijomis tapatinasi tik 8,24 proc. NL studijų formos studentų ir 38,24 proc. I studijų formos studentų. Su laisvojo ugdymo paradigmai priskirtinomis ugdymo filosofinėmis koncepcijomis tapatinasi 91,76 proc. NL studijų formos studentų ir 61,76 proc. I studijų formos studentų.

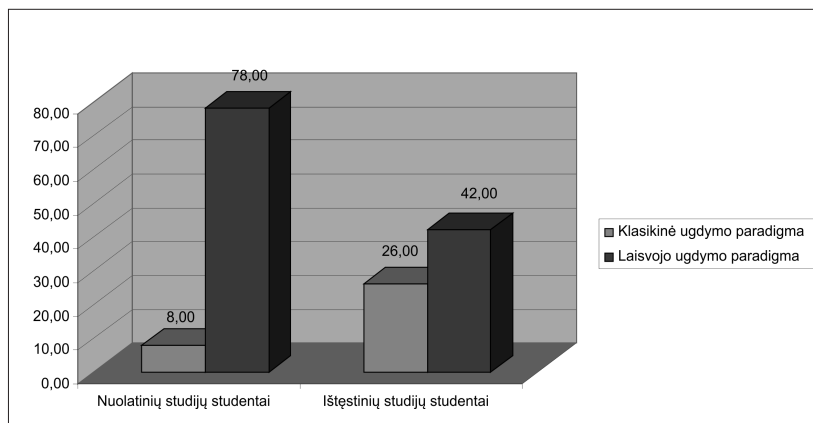
Galima prielaida, kad tapatinimuisi su ugdymo paradigma turi įtakos asmeninė patirtis: iššestinių studijų studentai dažnu atveju yra brandūs asmenys, turintys profesinės veiklos patirtį, jų teorinis žinojimas ir praktinė veikla paremti klasikine ugdymo paradigma. Savo ruožtu nuolatinųjų studijų studentų patirtis kitokia: tai ne pedagogų profesinės veiklos, o mokykloje ugdytų mokinių patirtis. Šią patirtį prisimindami studentai tikėtinai mėgina paneigti tas mokykloje pedagogų įgyvendintas idėjas, kurias

1 pav. Kokia studentų dalis mėgina tapatintis su ugdymo filosofine koncepcija (proc.)

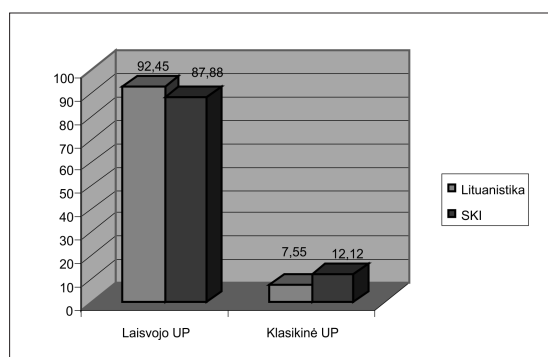
2 pav. Su kokiomis ugdymo filosofinėmis koncepcijomis tapatinasi studentai (proc.)

3 pav. Studentų tapatinimosi su ugdymo paradigma pasiskirstymas (proc.)

mokiniam mokykloje buvo nepriimtinos, ir mėgėna tapatintis su priešingomis idėjomis kaip, studentų požiūriu, pozityviomis. Tokią prielaidą leis patikrinti nuodugnesnė kokybinė esė tekstų analizė. Tačiau ir čia pateikti duomenys leidžia manyti, kad ugdymo filosofijos studijos būsimų pedagogų tapatinimuisi su ugdymo paradigma gali būti paveikios.

Ar tapatinimuisi su ugdymo paradigma gali turėti įtakos pasirinkta studijų programa? Palyginti dviejų specialybių nuolatinė studijų studentų pasirinkimai (žr. 4 pav.).

4 pav. Skirtingų specialybių studentų tapatinimosi su ugdymo paradigma palyginimas (proc.)

Klasikinę ir laisvojo ugdymo paradigmą pasirinkusiųjų procentinė dalis parodo, kad yra apie 5 proc. pasirinkimo skirtumas. Tyrime neanalizuotos skirtumo priežastys. Atkreiptinas dėmesys, kad Lituanistikos fakultete skiriasi dėstomų dalykų eiliškumas, t. y. jis logiškesnis: pirma skaitomas ugdymo filosofijos kursas, po jo – pedagogikos kursas. SKI studentai, klausydami ugdymo filosofijos kursą, vieną semestrą jau buvo klausę pedagogikos dalyko

paskaitų. Remiantis B. Bitino prielaidomis [2] ir asmenine straipsnio autorės patirtimi, tikėtina, kad dėstytojų požiūriai į ugdymo paradigmas skiriasi, kad vadovaujantis klasikine paradigma studentams pateikiama pedagogika sustiprina klasikinės paradigmos pozicijas, kurias vėliau keblu paneigti ugdymo filosofijai.

Argumentinio esė tekstų kokybinės analizės duomenys leidžia papildomai fiksuoti tokias tapatinimosi su ugdymo filosofinėmis koncepcijomis tendencijas. Apsisprendimo argumentavimas rodo, kad su UF koncepcijų idėjomis studentai tapatinasi ne atsitiktinai, tačiau skirtingu pagrindu.

Dalis studentų remiasi savo pedagoginės veiklos patirtimi ir neketina jos keisti. Pvz., iššęstinių studijų studentai labiau linksta tapatintis: „su gyvenimo patikrintais dalykais“; „aš esu realisti: geriau žvirblis rankoje nei briedis girioje“ (I. Č.). Tai iš dalies patvirtintų pirmiau keltą prielaidą, kodėl daugiau jų nei nuolatinė studijų studentų (santykis 38,24 ir 8,24 proc.) tapatinasi su klasikine ugdymo paradigma atstovaujančiomis UF koncepcijomis.

Kita iššęstinių studijų studentų dalis tikėtinai perkainoja vertybes, kuriomis grindė ankstesnę pedagoginę veiklą, ir iš naujo apsisprendžia: „Ačiū už tokią užduotį – ji privertė galvoti, ką ir kodėl aš darau, juk dirbu mokykloje“ (R. K.).

Nuolatinė studijų studentams neturi įtakos ankstesnė pačių veikla, bet dažnu atveju jie apsisprendžia mėgindami paneigti buvusios mokyklos patirtį: „Mokykloje buvo daug nesąmonių, galvojome, kad taip ir turi būti, kol nepradėjome skaityti šitų tekstų. Bet kodėl taip nėra, kaip galėtų būti“ (I. V.).

Tikėtini atsitiktiniai, neapmąstyti tapatinimosi su ugdymo filosofine koncepcija atvejai: „Palaukit... Ne, man tai visai nepriimtina! Iš pagrindų nepriim-

tina!“ (J. G.). Beveik įpusėjusi argumentavimą, esą jai priimtinausia bihevioristinė ugdymo filosofinė koncepcija, studentė išdėsto argumentus, kodėl jai, „laisvę mylinčiam žmogui“, ši koncepcija nėra ir „negali būti priimtina“. Tai rodo, kad ugdymo filosofija provokuoja kritinį mąstymą – idėjų lyginimą su savo asmeninėmis vertybėmis, tikėtina, kad vienų idėjų atmetimas skatins ieškoti sau priimtinių. Ir šiuo atveju fiksuotinas ugdymo filosofijos studijų paveikumas.

Tačiau tikėtini atsitiktiniai tapatinimosi su UF koncepcija atvejai rodo, jog nėra pagrindo tvirtinti, kad visi būsimi pedagogai profesinėje veikloje vadovausis dabar pasirenkama ugdymo filosofine koncepcija – ugdymo paradigmos pagrindu – kaip savo gyvenimo esminiais principais ar ją įtvirtins.

Kaip minėta anksčiau, analizuojant studentų esė norėta ne tik nustatyti studijuotos medžiagos **supratimo sudėtingumą** [5, p. 61], bet ir sieti su juo argumentiniame esė atskleidžiamo tapatinimosi visavertiškumo, idėjų internalizacijos vyksmo stadijas. Kaip pasiskirsto studentų darbai pagal pademonstruojamą supratimo sudėtingumą, drauge ir pagal ugdymo filosofinių koncepcijų idėjų internalizavimo stadijas, rodo apibendrintai taikytos SOLO taksonomijos fazės ir lygmenys (žr. 6 pav.).

Duomenų analizė leidžia teigti, kad apie pusę (48,06 proc.) mėginančių su ugdymo filosofine koncepcija tapatintis studentų pasiekę kokybinę fazę, t. y. *sąryšingąjį* ir *išplėtotą abstraktųjį* lygmenis: ugdymo filosofinė koncepcija suprantama kaip integrali požiūrių į žmogų ir jo prigimtį, ugdymą, pažinimą, vertybes visuma; svarstoma apie asmeninę galimybę artimos ugdymo filosofinės koncepcijos idėjas įtvirtinti; reflektuojama asmeninė patirtis ir asmeninis pasirinkimas bei apsisprendimas remtis ugdymo fi-

losofinės koncepcijos idėjomis. Studentai, kurių darbams akivaizdžiai būdingas 3-iasis bruožas, galima teigti, arti 3-iosios ugdymo filosofijos koncepcijos internalizacijos stadijos ar net ją pasiekę: klostosi asmens įsitikinimai ir nuostatos veikti vadovaujantis ugdymo filosofinės koncepcijos idėjomis, vadinasi, yra sąlygos visaverčiam paradigmিনিам tapatumui susiformuoti.

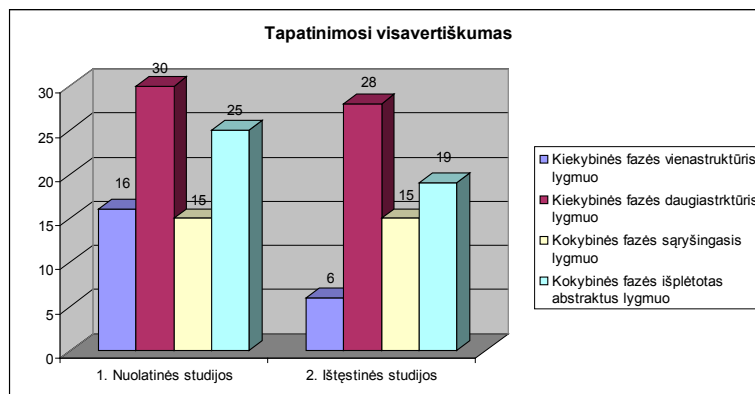
Kita studentų, mėginančių tapatintis su ugdymo filosofine koncepcija, dalis (51,94 proc.) – pasiekę kiekybinės fazės daugiastuktūrį lygmenį, t. y. ugdymo filosofinės koncepcijos požiūriai į žmogų, ugdymą, pažinimą, vertybes suprasti, pateikiami nuosekliai, faktologiškai; asmeninis santykis su idėjomis, jų pripažinimas neišreiškiamas; išliekama 1-ojoje internalizacijos stadijoje.

Yra nedaug paskirų atvejų (4), priskirtinų ikistruktūriniam ir vienastruktūriam kiekybinės fazės lygmeniui, t. y. UF koncepcijos idėjos silpnai suvoktos; remiamasi negausiais šaltiniais (arba vienu šaltiniu) apie ugdymo filosofinę koncepciją; nėra pagrindo šiais atvejais tvirtinti, kad ugdymo filosofinės koncepcijos internalizavimas vyksta.

Taigi ugdymo filosofijos studijų poveikis tapatinimuisi su ugdymo paradigma pripažintinas. Studentų, mėginančių tapatintis su kuria nors ugdymo filosofine koncepcija, kiekybiniu požiūriu yra santykinai nemažai (kaip minėta, argumentinį esė rinkosi 71,30 proc. tirtų studentų), tačiau tapatinimosi kokybė laikytina netolygia.

Išvados

1. Ugdymo paradigmomis laikant atsakymų į pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus variantus, akivaizdus tiesioginis ugdymo filosofijos ir ugdymo

6 pav. Esė pademonstruoti supratimo sudėtingumo pasiekimai

paradigmos ryšys, todėl tapatinamiesi su ugdymo filosofija pedagogai tapatinasi su ugdymo paradigma.

2. Ugdymo filosofijos dalykas, dėstomas pedagogus rengiančio Lietuvos edukologijos universiteto bakalauro studijų pakopoje, yra paveikus būsimų pedagogų tapatinimuisi su ugdymo paradigma, todėl dėstytojams aktualu turėti tikslingą, t. y. į ugdymo paradigmų pažinimą orientuotą, ugdymo filosofijos kurso programą ir vadovautis į studento asmenybę orientuotomis ugdymo strategijomis.

3. Būsimi pedagogai su ugdymo filosofine koncepcija tapatinasi lygindami naują žinojimą ir turimą patirtį – profesinės pedagoginės veiklos (iššęstinėse studijose) ir mokyklinės mokymo(si) patirties (nuolatinėse studijose), todėl ryški tendencija: daugiau iššęstinių nei nuolatinų studijų studentų tapatinasi su klasikine ugdymo paradigma; daugiau nuolatinų nei iššęstinių studijų studentų tapatinasi su laisvojo ugdymo paradigma.

4. Studentų ugdymo filosofijos kurso baigiamųjų argumentinių esė tekstų kokybinė analizė leidžia teigti, kad beveik pusė (48,06 proc.) su ugdymo filosofine koncepcija mėginančių tapatintis studentų pasiekia arba artėja prie 3-iosios ugdymo filosofinių koncepcijų idėjų internalizavimo stadijos, kai klostosi asmens įsitikinimai ir nuostatos veikti vadovaujantis ugdymo filosofinės koncepcijos idėjomis, formuojasi visavertis tapatumas.

5. Tikslingai organizuotos ugdymo filosofijos dalyko studijos bakalauro studijų pakopoje gali turėti pozityvios įtakos laisvojo ugdymo paradigma besiremiančių pedagogų mokykloje gausėjimui.

Literatūra

1. Biggs J. Structure of the observed learning outcome (SOLO) taxonomy. *Teaching & learning support*. Biggs' structure of the observed learning outcome (SOLO) taxonomy. Teaching and Educational Development, 2003. Prieiga per internetą: <http://www.creative.canberra.edu.au/groupwork/documents/Biggs_Solo.pdf>.
2. Bitinas B. *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija, 2000.
3. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda, 2008.
4. Bruzgelevičienė R. *Lietuvos švietimo kūrimas 1988–1997 m.* Vilnius: Sapnų sala, 2008.
5. Bulajeva T. *Žinių ir kompetencijų vertinimas: kaip sukurti studentų pasiekimų vertinimo metodiką*, 2007. Prieiga per internetą: <<http://www.esec.vu.lt/public/Vertinimo%20metodika.pdf>>.
6. Duoblienė L. *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba, 2006.
7. Kohlberg L. *The philosophy of moral development*. San Francisco, 1981.
8. Kuzmickas B. Tapatumui reikia atvirumo. *Šiaurės Atėnai*, 2004, nr. 720. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?st_id=2954>.
9. Ozmon H. A., Craver S. M. *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Vilnius: Leidybos centras, 1996.
10. Senge P., Cambron-McCabe N. H., Lucas T., Smith B., Dutton J., Kleiner A. *Besimokanti mokykla*. Knyga praktikai. Versa / The Book, 2008.
11. Teresevičienė M., Bulajeva T., Čepienė A., Lepaitė D., Zuzevičiūtė V. *Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodika*. Vilniaus universitetas, 2001. Prieiga per internetą: <http://www4066.vu.lt/Files/File/Studiju%20programu%20atnaujinimas_kompetenciju%20pletotes%20ir%20studiju%20siekiniu%20vertinimo%20metodika.pdf>.

Summary

Ramutė Bruzgelevičienė

THE TENDENCIES OF FUTURE EDUCATORS' IDENTIFICATION WITH AN EDUCATIONAL PARADIGM

The article focuses on the tendencies of future educators' identification with an educational paradigm recognizable during educational philosophy studies at BA level. The article is founded on the analyses of scientific literature discussing correlation between educational philosophy and an educational paradigm as well as on the data from the empirical study, i.e. students' argumentative essays on educational philosophy. The empirical study was performed at the Faculty of Lithuanian Philology and Social Communication Institute of Lithuanian University of Educational Sciences. Qualitative research method has been applied in the study along with the **qualitative analyses** of argumentative essays as well as SOLO taxonomy as a means of assessing the complexity of learning.

Keywords: educational philosophy, educational paradigm, internalization of values and ideas, argumentative essay, SOLO taxonomy.

The Research Question: to what extent can teaching of educational philosophy influence the

future educators' identification with an educational paradigm? **Object:** The tendencies of future educators' identification with an educational paradigm. **Goal:** to highlight the tendencies of students' identification with an educational paradigm determined by educational philosophy studies.

The objectives:

1. To define the idea of identification with philosophical conceptions of education;
2. To justify the importance of identification with a philosophical conception of education;
3. To highlight, on the basis of empirical study, the tendencies among students as future educators towards identification with philosophical conceptions of education.

The following conclusions are drawn in the article:

– As educational paradigms are considered to be variations of answers to the main questions of educational philosophy, the direct correlation between educational philosophy and educational paradigm is obvious. Therefore, by identifying themselves with an educational philosophy, educators also identify themselves with an educational paradigm.

– The subject of Educational Philosophy, taught at undergraduate level at Lithuanian University of Educational Sciences, has an effect on future educators' identification with educational paradigms. Therefore, it is important for the lecturers to have a purposeful educational philosophy course program

centering on cognition of educational paradigms and to adopt educational strategies oriented towards a student's individuality.

– Future educators identify themselves with philosophical conceptions of education by comparing new knowledge to their present experience, such as professional teaching activities (in extramural studies) or school learning/teaching experience (in full-time studies). Therefore, there is a clear tendency that more extramural students than full-time students identify themselves with a classical educational paradigm, whereas more full-time students than extramural students identify themselves with a liberal educational paradigm.

– The qualitative analyses of educational philosophy course students' final argumentative essays shows that nearly a half (48.06 percent) of the students who are making efforts to identify themselves with a philosophical conception of education have either reached or are approaching the third level of internalization of philosophical concepts of education, which is when they are acquiring individual beliefs and determination to act in accordance to these concepts and when the complete identity is developing.

– The subject of Educational Philosophy at BA level may positively influence the numbers of teachers adopting the free educational paradigm when teaching at school.

*Lietuvos edukologijos universitetas,
Edukologijos katedra
Iteikta 2012 m. birželio mėn.*